

**BİR KÜLTÜR MİRASI OLARAK TARİHİ ANADOLU KÖYLERİNİN TURİZM
AÇISINDAN ÖNEMİ - ÖDEMiŞ LÜBBEY KÖYÜ ÖRNEĞİ***

**The Importance Of Historical Anatolian Villages As A Cultural Heritage
For Tourism – The Case Of Lübbey**

Dr. Öğr. Üyesi Onur İÇÖZ

Adnan Menderes Üniversitesi
Turizm Fakültesi

E-posta: onur.icoz@adu.edu.tr

Yiğit Sebahattin BOZKURT

Adnan Menderes Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

E-posta: bozkurt.yigit@gmail.com

Öz

Tarihi miras niteliğindeki köylerin restore edilerek turizme açılması, doğa temelli sürdürülebilir turizm açısından oldukça önemlidir. Anadolu coğrafyası, tarihi özellik taşıyan köyler ve yerleşimler bakımından oldukça zengindir. Özellikle 8.000 yıl öncesine kadar uzanan tarihsel geçmişi olan çeşitli dönemlerdeki yerleşimler turizmin en önemli kaynaklarından. Bu kapsamda Cumalıkızık ve Safranbolu gibi Selçuklu, Osmanlı ve önceki dönemlerin yerleşimleri son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. İzmir'e bağlı Ödemiş ilçesindeki Lübbey köyü de coğrafi konumu, tarihsel özgün mimarisi ve yerleşim özellikleri ile önemli bir ziyaret yeri olmaya adaydır. Lübbey köyü, ayakta kalmış olan 131 adet yapıyla kırsal yerleşim özellikleri açısından, doğanın ve mimari yaşam zenginliğinin bütünleştiği önemli bir görsellik içermektedir. Zorlu arazi koşulları ve elektrik gibi altyapı sorunlarından dolayı yerli halkın terk etmesi nedeni ile "Hayalet Köy" gibi benzetmelerle anılmaktadır. Bu çalışmada Lübbey Köyünün doğal ve kültürel özellikleri belirlenerek ziyaretçi algısına dayalı turizm potansiyeli web kaynakları içerik analizi ile değerlendirilmiş ve köyün önemini anlaşılabilirliği ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için turizm önerileri geliştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, Lübbey köyü konusunda özellikle video içerikli görsel medyadaki algıların genelde olumsuz ağırlıklı olduğunu, internet yazılı ve görsel medyadaki algıların ise biraz daha pozitif ve köyün turizm amaçlı kullanımına dönük olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Lübbey Köyü, Tarihsel Yerleşimler, Sürdürülebilir Turizm, İçerik Analizi.

ABSTRACT

The use of old villages having cultural heritage attributes for tourism purposes by their restoration is very important for the development of nature based sustainable tourism. Anatolian geography is substantially rich as to its historical villages and settlements. Owing to its long history dating back to 8.000 years, settlements through the ages in Anatolian history are one of the most important sources of Turkish tourism. In this context, the settlements remaining from Seljuks and Ottoman Emperors and others are gaining more importance in recent years. Lübbey village as a part of Ödemiş province is also a candidate for being a popular place to visit by virtue of its geographical position, genuine historical architecture and unique settlement features. Lübbey village, with its 131 even so surviving old buildings, has a brilliant semblance in terms of countryside settlement characteristics carrying the richness of natural beauties and architectural life embeddedness. The village is widely mentioned as "the Village of ghosts" because of the abandonment by the indigenous residents due to its tough terrain structure and inadequate electricity supply. In this study, tourism potential of the village based on visitor perception was investigated by identifying its natural and cultural characteristics

* Bu makale 16-19 Ekim 2019 tarihlerinde Eskişehir'de düzenlenen "20. Ulusal Turizm Kongresi'nde sunulan ve bildiriler kitabında yer alan bildirin gözden geçirilmiş halidir.

through content analysis of the web pages and some ideas were suggested for sustainable tourism development in the region and to understand the significance of the village better.

Key words: Lubbey Village, Historical Settlements, Sustainability, Tourism, Content Analysis.

1. GİRİŞ

Tarihsel geçmişleri uzun yıllara dayanan yerleşim yerleri tüm dünyada önemli “tarih, kül-tür ve turizm” merkezleri olarak kabul edilir. Peru’daki (Güney Amerika) Machu – Picchu, Ürdün’deki Petra, İtalya’da Pompei, Suriye’deki Palmira, Myanmar’daki Mandalay, Hırvatistan’daki Dubrovnik, İran’da Persepolis ve tabii ki Türkiye’deki Efes, Bergama ve Kapadokya gibi dünyaca ünlü ve iyi tanınmış antik yerleşimler, tarih-kültür ve turizm merkezlerinin en önemli örnekleridir. Bu antik kentlerin en önemli özelliği, dünyada tarihsel süreç içinde insan-lığa dair yerleşim, yaşam tarzı ve yapı mimarisi hakkında çok önemli kaynakları barındırmalarıdır. Bu nedenden dolayı da çok fazla ziyaretçi potansiyelleri vardır. Anadolu’nun 8.000 yıla varan tarihi göz önüne alındığında da bu antik yerleşimler konusunda ne denli zengin olduğu kolayca görülebilir. Güneydoğu Anadolu’daki Göbeklitepe antik yerleşimi ise insanoğlunun ilk yaşam tarzları konusunda önemli bilgiler taşıdığı gibi, insanların ilk dinsel tören ve tapınak örneklerini de bünyesinde barındırması nedeni ile çok önemli bir arkeolojik bulgu olarak kabul edilmektedir (goturkey.com, 2020).

Dünyaca tanınmış ve çok uzun tarihsel geçmişleri olan antik yerleşimlerin yanı sıra, nispeten yakın tarihi geçmişleri olan ancak gerek içinde barındırdıkları insanların sosyolojik özellikleri, gerekse mimarileri ve yerleşim tarzları bakımından çok ilginç özellikler taşıyan birçok kırsal yerleşim yeri henüz kültür ve turizm amaçlı olarak toplumun ilgisine açık duruma gelmemiştir. Bu tür yerleşimlerin bazıları, halen içinde yöre halkının yaşadığı köyler olarak toplum tarafından tanınmakla birlikte, diğer bir kısmı da genellikle içinde insan yaşamayan, değişik nedenlerle terk edilmiş ya da hali hazırda çok az insanın yaşadığı mekânlardır. Bu yerleşimler içinde en tanınmış olanı Fethiye’deki “Kayaköy” isimli eski Rum Köyüdür.

Bu çalışmaya konu olan Lübbey köyü ise ne tam olarak çok eski tarihi olan bir antik köy, ne de Rumlar tarafından terk edilmiş olan bir yerleşim yeri olmayıp kendine özgü özellikleri olan bir Anadolu (Ege) köyüdür. Köyün en önemli iki özelliğinden birincisi adeta bir kartal yuvasını andıran konumu, ikincisi ise genellikle ahşap yapılardan oluşan evlerin mimarisidir. Her ne kadar çok fazla eskiye dayanan bir geçmişi olmadığı kabul edilse de, köyün başlangıcının antik Anadolu yerleşimleri olan Lidya dönemine kadar uzandığı ve yörede Roma döneminde de aktif bir yerleşim olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır (Güler 2016, 166).

Lübbey köyüne ilişkin olarak farklı disiplinlerdeki bilim insanları tarafından yapılmış olan bazı çalışmalar olmasına karşın (Acar, 2015; Güler, 2016; Kut ve Yörür, 2016) köyün turizm potansiyeline ilişkin çalışmalara literatürde rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın öncelikli amacı, özellikle eko-turizm, doğa turizmi, kültür turizmi, tarih turizmi ve mimari turizm alanlarında çok önemli bir potansiyele sahip olan Çamyayla Lübbey köyünün bu özelliklerini ön plana çıkarmak ve köyün önemli ölçüde terk edilmiş ve boş olmasından kaynaklanan özellikle sanal ortamlardaki olumsuz algı düzeyini belirleyerek bu algının giderilmesine katkıda bulunmaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Lübbey köyü, barındırdığı özellikler nedeni ile kültürel miras kapsamında değerlendirilecek bir tarihi yerleşim yeridir. Kültürel Miras Turizmi de dünya genelinde önemli ve çok sayıda araştırmaya konu olmuş bir turizm türüdür. Öncelikle bu konu, UNESCO örgütünün üzerinde çalıştığı Dünya Kültür Mirası’nın da bir uzantısıdır. UNESCO (2008), kültür mirasını “geçmişten kalan, günümüzde birlikte yaşadığımız ve gelecek kuşaklara da devredilecek olan değerler” olarak tanımlamıştır. Kültür mirası ile ilgili turizm de bu kültürel değerler için yapılan seyahat-leri kapsar ve bu yaklaşım içinde soyut ve somut olarak iki kategoride değerlendirilir (Vecco, 2010). Somut kültürel miras arkeolojik yapılar ve mekânları içerirken, soyut kültürel

miras ge-lenekler, yaşam tarzı, el sanatları, folklor ve müzik gibi geçmişin mirası olan değerleri içermek-tedir.

Kültürel miras turizmi ile ilgili çalışmaların geçmişi de 1980'li yıllara kadar uzanmakta-dır. Bu konuda Arenzana (1981)'nin İspanya'nın tarihsel yapıları ve Ashword ve Turnbridge (1990)'in tarihsel şehirler üzerine yaptıkları çalışma konuya ilişkin öncü çalışmalarıdır. Kültürel miras başlığı altında konuyu inceleyen ilk çalışmalar Hewison (1987) ve Heeley (1989) tara-fından yapılmıştır. Glasson'un yapmış olduğu 1994 tarihli çalışma ise, ilk kez tarihsel şehirlerin turizm nedeni ile gördüğü yoğun talep baskısı ile ilişkindir. Bu çalışmaların çoğunluğu merkezi kültürel varlıklar üzerine yapılmış olup, kırsal alanlardaki yerleşimler üzerine fazla çalışma yapılmamıştır. Daha sonraki yıllarda kültürel miras içerikli yapılan önemli çalışmalar arasında Poria, Butler & Airey (2003), Timothy & Boy (2003), Yan & Morrison (2007), Yang, Lin & Han (2010) ve Tucker & Karnegie (2014)'ün çalışmaları sayılabilir.

Kültürel varlıklar ve miras konusu daha sonraki yıllarda dört farklı boyutta incelenmeye başlanmıştır ve günümüzde de bu şekilde devam etmektedir. Bu boyutlar; a) coğrafi (kültürel miras mekânları), b) kültürel mirasın kapsamı (bütüncül, seçkin ya da bireysel kaynaklar), c) kültürel mirasın turizm ürününe dönüştürülmesi (kaynak, üretim, tüketim), d) kültürel mirasın yapısal stratejisi'dir (tema, öykülendirme, dereceleme gibi). Bu boyutlardan ilk ikisi genelde araştırmaların hedef ve alanını oluşturmaktadır (Yu & Su, 2019). Coğrafi boyuta ilişkin olarak literatürde çoğu Asya ve Uzakdoğu adresli olarak; Gruz & Guzman (2017), Mitsche, Vogt, Knox, Cooper, Lombad & Ciaffi (2013), Teng, Ma & Shen (2006), Kercher & Ho (2006) tara-fından yapılan çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bu çalışmalarda araştırmacılar çoğunlukla mekânsal yaklaşımla kültürel değerler, fiziksel değerler, ürün değerleri ve deneyimsel değerler üzerinde durmuştur. Diğer bazı araştırmacılar ise kültürel mirası bireysel ya da özel bir ürün boyutu ile incelemiştir (Wong, Mcintosh & Ryan 2013; du Cros, Bauer, Lo & Rui, 2005).

Konu ile ilgili çalışan birçok akademisyen kültürel mirasın ticarileştirilmesi ve ziyaretçilere açılması gibi eğilimlerin son dönemlerde artış gösterdiğini ve bunun da kültürel kaynaklara zarar verebileceğini hatta tahrip edebileceğini belirtmiştir (Nuryanti, 1996; McKercher, Ho & du Cros, 2005; Cohen & Sofer, 2016, Groizard & Santana-Gallego, 2018). Bu gibi olumsuzluklar göz önüne alınarak yapılan birçok çalışmada kültürel mirasın sürdürülebilir turizm için iyi bir araç olabileceğini vurgulamıştır (Sofield & Li, 1998; McKercher & Ho, 2006).

Dünyada tarihi yerleşim alanlarının turizm amaçlı değerlendirilmesi kapsamında yapılan örgütsel çalışmalar arasında 'International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)'ın çalışmaları en fazla bilinenlerdir. 1965 yılında Varşova'da kurulmuş olan bu uluslararası örgütün temel amacı; "tarihi anıtlar ve sitelerin korunması ve değerlendirilmesine yönelik ilkeler, teknikler ve siyasetler geliştirmek ve ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek-tir". ICOMOS Türkiye'de de faaliyetlerini "Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi Türkiye Milli Komitesi" adıyla sürdürmektedir (ICOMOS, 2019) ve bu konuda çalışmaları vardır.

Tarihsel ve/veya terk edilmiş yerleşim alanlarının turizm açısından değerlendirilmesine en önemli örnek ise İtalya'nın Toscana bölgesidir. Bölgenin yönetim merkezi üzüm bağları ve şaraplarıyla da ünlü Floransa'dır (Durak, 2017). 20. Yüzyılda İtalya'da göçler yoğun bir şekilde başladıktan sonra, 1951-1971 yılları arasında Toscana bölgesi yaklaşık olarak nüfusunun %50'sini kaybetmiştir. Daha sonra İtalyan hükümetinin vermiş olduğu destekle (tarihi binaların restore edilmesiyle) bölge kalkınmış ve bugünkü ününe kavuşmuştur (Güler & Kahya, 2019). Buna ek olarak, tarihi binaların turizm bakımından değerlendirilme yöntemi olarak ilk kez İtalya'da kullanılan "Albergo Diffuso" yaklaşımı gösterilebilir. Bu yaklaşım, terk edilmiş kırsal binalarının geleneksel inşaat teknikleriyle inşa edilen restorasyon uygulamaları ve çağdaş tasarımları olarak bilinir ve amacı sadece kültürel mirası korumak değil, aynı zamanda modern ekipmanlarla binaları güçlendirerek nüfus kaybının önüne geçmektir (De Montis, Ledda, Ganicu, Serra & De Montis, 2015). Bu yaklaşım İtalya'da ilk kez 1980'lerde deprem yüzünden binaları hasar görmüş ve göç vermiş Firuli-Venezia Guila köyünde uygulanmıştır (Güler & Kahya, 2019). İtalya, bu şekilde restore etmiş olduğu yerleşim yerlerini turizm amaçlı, ancak

kontrol altında ziyarete açarak hem bu tarihsel yerleşimlerin orijinal hali ile korunmasına hem de ülkede kültürel turizmin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Türkiye’de kültürel mirasın turizm amaçlı değerlendirilmesi konusunda çoğunluğu son dönemlerde yapılmış olan bazı çalışmalar vardır ve bu çalışmalar önemli ölçüde mekânsal (yöre) ve ürün (yapı/kalıntı) bazında (Sezer, 2017; Eşitti, 2017; Birinci, Kaymaz & Camcı, 2017; Kalay & Yıldız, 2017) kültürel mirasın turizm amaçlı kullanımı üzerine yapılan araştırmalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla Anadolu’nun özellikle gizli kalmış tarihsel yerleşimleri araştırmaya önemli ölçüde açık bir alandır.

Çalışmanın literatür kısmında yer alan çalışmalara bakıldığında, kültürel mirasın turizm amaçlı değerlendirilmesi üzerine yapılan çalışmaların genelde antik dönemlerden ya da çok eski dönemlerden kalan tarihsel yapı ve kalıntıların ya da soyut kültürel mirasın (el sanatları, gelenekler, müzik vb. gibi) turizm amaçlı değerlendirilmesi konusu üzerine yoğunlaştığı, buna karşılık Lübbey gibi terkedilmiş köylerin bir kültürel değer olarak turizme kazandırılması üzerine çalışma olmadığı görülmektedir. Bu açıdan bu çalışma literatüre de yeni bir alan açarak katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

2.1. Lübbey Köyü Hakkında Toplumsal Algılar ve Köyün Turizm Amaçlı Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmaya konu olan İzmir’in Ödemiş ilçesi Çamyayla yöre-sinde bulunan ve tarihsel adı ile Lübbey olarak anılan ve önemli ölçüde terkedilmiş olan köyün konumu, özellikleri ve kısa bir tarihsel geçmişi verilmiştir. Devamında da, köy hakkında medya kaynaklarında çıkan haber ve görsellerle oluşan yargıların belirlenmesi ve köyün kültür/doğa turizmine açılma olanaklarını içeren bir araştırma yer almaktadır. Lübbey köyü, Türkiye’de tarihsel özelliği olan ve “terk edilmiş köy” olarak anılan 14 köyden birisidir. Diğer 13 köy; Çökene (Bursa - Büyükorhan), Dereköy (Çanakkale - Gökçeada), Eski Çıplak (İzmir - Bayındır), Karaman (Mardin - Kızıltepe), Karanlık (Kırklareli - Demirköy), Kayaköy (Muğla - Fethiye), Marmariç (İzmir - Bayındır), Müşkirek (Tunceli), Sandıma (Muğla - Bodrum), Savaşan (Şanlıurfa - Halfeti), Sazak (İzmir - Karaburun), Yazıköy ve Yarıköy (Burdur) ve Zaz (Mardin - Midyat) köyleridir (Köşker, 2019). Bu köylerin önemli bir bölümü ekonomik nedenlerden dolayı, bazıları ise zorunlu göç, deprem, baraj yapımı ve diğer bölgesel sorunlar nedeni ile içinde yaşayanlar tarafından terk edilmişlerdir.

2.2. Bir Tarihsel Miras Olarak Lübbey Köyü - Tarihçesi, Coğrafi Konumu ve Bugünü

Lübbey Köyü, İzmir’in Ödemiş ilçesinde yer almaktadır ve 500 metre yükseklikteki yaylada konumlanmıştır. Köy Küçük Menderes Havzası içerisinde Bozdağlar’ın Rahman deresi sırtına yaslanmış bulunmaktadır ve karayolu ile Ödemiş ilçesine 13 kilometre uzaklıktadır. Ödemiş’ten başlayarak sırası ile Yeniceköy, Üzümlü, Ortaköy, Dereuzunyer, Derebebekler ve Bebekler köylerinden geçilerek Lübbey köyüne ulaşım sağlanmaktadır (Acar, 2015).

Lübbey Köyü’nün geçmişi antik çağlara dayanmaktadır. Köyün içinde yer aldığı Ege Bölgesi’ndeki pek çok bölge tarih içerisinde Türkmen beyliklerine ev sahipliği yapmıştır. Lübbey Köyü’nün kuruluş tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, 19.yüzyılın sonlarında kurulmuş bir Türkmen yerleşim birimi olduğu düşünülmektedir (egeligezginе.com, 2018).

Lübbey basında “Terk Edilmiş Kartal Yuvası”, “Efe ve Zeybeklerin Korunağı”, “Osmanlı Döneminde Eşkıya Sığınağı”, “Satılık Köy”, “Hayalet Köy” gibi isimlerle anılmıştır (Kut ve Yörür, 2016). Köyden göç 1980’li yılların ilk yarısından başlamıştır. Bugün ise köyün nüfusu kış mevsiminde 30 yaz mevsiminde ise 10 kişiden oluşmaktadır. Köyde temel duvarların ayakta kaldığı toplam 131 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan sadece 20 tanesi iyi durumda, 41 yapı orta, 16 yapı ise kötü durumda olup, diğer yapılar yıkılmıştır. Köyün tescili henüz yapılmamış ve resmen koruma altına girmemiştir. Yıkık olan okulu, minaresiz camisi ve birçok tarihe karışmış evleriyle birlikte turizm köy için bir çıkış yolu olarak değerlendirilmektedir. (yolvemacera.com, 2016).

Bugüne kadar köy hakkında yapılmış akademik çalışmalar olarak, bir adet yüksek lisans tezi ile bir doktora tezi bulunmaktadır ve her iki çalışma da sosyoloji alanındadır. Acar (2015) “Terk

Edilmiş Yerleşimlerin Geleceği: İzmir-Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği” adlı yüksek lisans tezinde Lübbey Köyü’nü ayrıntılı olarak incelemiş ve köyün yeniden canlandırılması için fikirler öne sürmüştür. Güler (2016) de “Türkiye’de nüfusunu yitiren kırsal yerleşimlerin korunması için bir yöntem önerisi: Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği” adlı doktora tezinde Lübbey Köyü’nde yaşamın yeniden başlaması ve kültürel mirasın korunması için öneri koruma yaklaşımı geliştirilmiştir.

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmanın problemi “Lübbey köyü özelinde terkedilmiş tarihi ve antik köylerin mevcut algısal durumunun tespiti ve turizme nasıl kazandırılabilceği” şeklinde tasarlanmıştır. Buna bağlı olarak çalışmanın temel amacı, “Lübbey köyünün turizm amaçlı kullanımı için köyün ulusal ve uluslararası alanda daha etkin tanıtımı bakımından köye ilişkin toplum nezdinde oluşan algıların saptanması ve olumlu algıların geliştirilmesi için öneriler oluşturulması” şeklinde belirlenmiştir.

Bu çalışmada nitel bir yöntem olan “İçerik Analizi” uygulanmıştır. Tanımlayıcı araştırma olarak tasarlanmış olan içerik analizine konu olan materyal kaynak internet sayfaları ve video paylaşım siteleridir. Köy hakkında oluşan yargılar hakkındaki temel kaynak ise günümüzde en etkili iletişim araçları olan görsel medya ve internet kaynaklarıdır. Bu kaynaklarda yer alan haber ve bilgilerin bir kısmı köye ilişkin gerçek ve güncel haberlerden oluşurken, diğer bir kısmı ise köyün terk edilmiş olması nedeni ile oluşan durumu istismar ederek sansasyon yaratma amacı ile oluşan haber ve videolardan oluşmaktadır. Bu nedenle köy hakkında özellikle son 3 yılda çıkmış olan haber ve bilgilerin yer aldığı internet sayfalarının ve video paylaşımlarının içeriklerinin analizi ile toplumda oluşan algıların ölçülmesi hedeflenmiştir.

3.1. Araştırmanın Kısıtları

Bu araştırmanın başlıca kısıtı, araştırma konusu olan yerleşim yeri hakkında sadece internette çıkan haber ve bilgilerin taranması olmuştur. Bunun en önemli nedeni de günümüzde herhangi bir olguya ilişkin bilgilerin en hızlı ve en geniş kitleye ulaşabilecek medya aracının internet ortamı olmasıdır. Nitekim internet haberlerini okuyanların sayısı tam olarak saptanamamakla birlikte, özellikle video görselleri 4 milyon kişi tarafından görüntülenmiş olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Günümüzde yazılı medyanın toplam günlük satış ya da baskı rakamlarının bu sayı civarında olduğu düşünüldüğünde dijital ortamların etki gücü daha kolay anlaşılabilir.

3.2. Veri Kaynakları

Lübbey köyü, terkedilmiş bir köy olması ve halihazırda içinde çok az sayıda insanın yaşamakta olması nedeni ile köyü bizzat görmüş, ziyaret etmiş olan ya da tanıdığı insanlardan edindiği bilgiler ile köy konusunda fikir sahibi olan insanlar köy ile ilgili olarak kimi gerçeğe dayanan, ama çoğunlukla da sansasyon amaçlı olarak abartılı ve gerçekle ilgisi olmayan bilgileri çevrelerine aktarmış, bir kısmı da bunları internette haber ve bilgi olarak yayınlamıştır.

Bu çalışmada hem bölgede ve yakın çevrede yaşayan insanlar, köy içindeki caminin görevlileri, Ödemiş’teki yerel yönetim yetkilileri ve görevlileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler, ama ağırlıklı olarak da köy hakkında internet sayfalarında yer alan haberlerin içerik analizi ile köy hakkındaki toplumsal yargılar ölçülmeye çalışılmıştır.

Bilindiği üzere, günümüzün en etkili iletişim araçlarının başında internet ve sosyal medya platformları gelmektedir. Bu dijital platformların bu denli etkili olabilmesinin birçok nedeni arasında en önemlileri; internet bağlantılı mobil akıllı telefonlarla yer ve zaman kısıtlaması olmadan bağlantı sağlayabilme ve erişim kolaylığıdır. Bunun tek önkoşulu coğrafi olarak operatörlerin telefon ve internet bağlantısı sağlama (kapsama) alanları olacaktır. İkinci önemli bir avantaj ise, internet ve sosyal medyaya bilgi ve haber yükleyebilme kolaylığıdır. Biraz dijital okuryazarlığı olan herkes bu platformlarda sayfa açabilmekte, bilgi, resim ve video gibi materyaller yükleyebilmektedir. Bu da dijital (ya da sanal) ortamların iki yönlü kullanım kolaylığını sağlamaktadır. Dolayısıyla, bugün sadece birkaç saniye içinde bilgiden haberdar olmak ve bu bilginin gerektiğinde kısa zamanda yüzbinlerce kişiye ulaşması mümkündür. Bu nedenle de dijital ortamların kişileri etkileme süresi ve gücü de yüksek olmaktadır.

Bu gerekçelerden dolayı Lübbey köyü ile ilgili internet ve diğer dijital platform haber ve bilgilerinin derlenmesi ve incelenmesi bu çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın başlangıç dönemi olarak alınan 2016 yılından bugüne kadar olan 3 yıllık dönemde konu ile ilgili haber ve bilgilerin yer aldığı saptanmış olan 29 adet web sayfası ve 50 adet video paylaşımı içerik analizinin örneklemini oluşturmaktadır.

3.3. İnternet Sayfaları ve Video Platformları İçerik Analizlerine İlişkin Bulgular

Lübbey köyü hakkında haber yapılan ya da olumlu/olumsuz bilgi içeren 29 internet sayfası ve video paylaşım platformlarında yer alan toplam 50 video paylaşımı ile ilgili içeriklerin incelenmesi ile ilgili olarak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır (Tablo 1). Tabloda görüleceği üzere, olumlu ve olumsuz haberler arasında genel bir denge olsa da az bir farkla olumlu haberler daha fazladır.

Tablo 1. Web Sayfalarının Nitelik Olarak Sınıflaması

Web sayfası kategorisi	Sayı	Olumsuz İçerikli	Olumlu İçerikli
Ulusal Ana Akım Medya Web Sitesi	6	5	1
Ulusal Haber Sitesi	7	4	3
Yerel Haber Sitesi	6	4	2
Turizm Haber sitesi	3	0	3
Kişisel Site	2	0	2
Mesleki Site (<i>Mimarlık gibi</i>)	2	0	2
Turizm Firması / Seyahat Acentesi	1	0	1
Özel İlgi Turizmi sitesi	2	1	1
Toplam	29	14	15

3.3.1. Köyün tarihi ile ilgili haber ve bilgiler

Tablo 1’de gösterilen web sayfalarında yer alan haber ve bilgilerin içeriklerinde öne çıkan konular aşağıdaki listelenmiştir;

- Web sayfalarında köyün kısa tarihine yer verilmiştir.
- Bir anlatıya göre Lüb ve Dab (ya da Dat) isimli iki Türkmen Beyi anlaşmazlığa düşüp topraklarını ayırınca Lübbey ve Dabbey (Datbey) olarak iki ayrı köy ortaya çıkmıştır.
- Bölgede 19.yy sonuna dayanan bir Türkmen yerleşimi vardır, ancak Lübbey’in kuruluş tarihi ile ilgili belge bulunmamaktadır.
- Köy bir zamanlar zeybeklerin sığınağı olarak kullanılmıştır. Lübbey’de bitişik nizam evleri birbirine bağlayan gizli geçitler var, zeybeklerin bu geçitleri kullanarak kaçtığı söylentisi var.
- Köyün geçim kaynağı tarımdır.
- Köyden göç 30 yıl önce (1980’lerde) başlamıştır.
- Terk edilmeden önce köyde 130 kişi vardır.
- Köyün terk edilme nedeni olarak, elektriğin 1983’te Manisa’dan yaylaya gelmesi ve buranın engebeli bir arazi üzerine kurulmuş olması olarak gösteriliyor. Yaylaya yol ve tuğla evler yapılmış, bu nedenle köylüler yaylaya göçmüş ve Lübbey hayalet köye dönmüştür.
- Lübbey’ de Helenistik döneme ait kalıntılar bulundu (haber)
- Köyde bulunan antik mezarlar, seramik kaplar, taş yazıtlar ve madeni sikkeler köyün ta-rihinin antik döneme kadar uzandığının kanıtı olarak gösterilmektedir.
- Antik dönemden kalma Lübbey gibi, eski Lidya uygarlıklarının kalıntıları olan Datbey ve Neikaia gibi kentlerin gün yüzüne çıkarılması gereklidir.
- 3.3.2. Köyün mevcut durumu ile ilgili bilgiler
- Bu civarın adı ‘Çamyayla’dır. Ancak köy, son yasa değişikliği ile Ödemiş’e bağlı mahalleye dönüştürülmüştür.
- Köyde taş duvarlı, ahşap öğelerle tamamlanan geleneksel evler vardır.
- Evler kızıl toprak harçlı, kerpiç taş yapı ve ahşap malzemelerden yapılmış. Evlerin arkasında tek duvar var. Tuvalet, banyo ve çamaşırhane ortak tasarlanmıştır.

- Evlerde üst kat yaşam alanı olarak, alt kat ise genellikle ahır ya da kümes olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.
- Köydeki iki katlı bu evler yan yana sıralıdır ve hiçbiri diğerinin manzarasını kapatmaktadır.
- Cami dışında hiçbir yapı “kültür varlığı” sayılmamaktadır.
- Köyün buluşma noktası “köy kahvesi”dir.
- Köyde toplam 131 adet yapı var. Bunlardan sadece 20’si yapı olarak iyi durumda. 41’i orta, 16’sı kötü durumda, kalanlar ise yıkıntı ve harabedir.
- Minaresiz cami ile 54 ev İzmir 2 no’lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescillenmiştir.
- Hali hazırda 5 evde yaşayan insan sayısı 10’u geçmemektedir (yaz aylarında sadece 2 ev).
- Köy hakkında; “Satılık Köy”, “Terk Edilmiş Kartal Yuvası”, “Efe ve Zeybeklerin Korunağı”, “Hikayesi Olan Köy” ve “Eşkıya Sığınağı” gibi tanımlamalar sıkça yapılıyor.
- Lübbey’e bir İngiliz turizm firması talip olmuştur ve firma projesinde köyün nostaljik havasının korunacağını belirtmiştir.
- Elçin Akçura tarafından hazırlanan “Terkedilmiş bir kartal yuvası Lübbey” adında bir belgesel bulunuyor.
- Köy zaman zaman fotoğrafçı akınına uğramaktadır (çoğunlukla bahar aylarında).
- Köy korunmasız ve özellikle kışın yağın yağmurlar nedeniyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.
- Köy turizm firmaları tarafından Ödemiş’e düzenlenen günübirlik tur rotasına eklenmiştir.
- İzmir ve çevresinden köye çok sayıda meraklı insanlar gelmektedir.
- Ödemiş’ ten bir sabah bir de akşam minibüs seferi vardır.
- Mimar Sinan Üniversitesi’nde Lübbey Köyü’nü konu alan doktora tezi çalışması yapılmıştır.
- “Lübbey’i Bekleyenler” adında bir belgesel çekilmiş (2016) ve bu belgesel “İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihe Saygı” ödülü almıştır.
- Köyün coğrafi konumu ve ulaşım rotası web sayfalarında yer almaktadır.
- 3.3.3. Köyün geleceğine ilişkin olarak yer verilen öneriler
- Hem kış hem de yaz turizmine uygun bir yapısı vardır.
- Köyün turizme kazandırılması teklif edilmiş ve bazı öneriler verilmiştir.
- Öneriler arasında “Efe Zeybek Müzesi”nin kurulması ve evlerin onarılması da yer almaktadır.
- Köy dağcılar ve doğa yürüyüşleri için konaklama mekânları olarak değerlendirilebilir.
- Sardes – Efes arasında bir keşif güzergahı oluşturularak Lübbey’in bu destinasyonlara dahil edilmesiyle fotoğraf gezileri ve doğa yürüyüşleri rotası olması öneriliyor
- Tarihi geçmiş ve geleneksel mimarideki evleri ve doğasıyla köy turizm merkezi olmaya adaydır.

Yukarıda özetlenen web sayfası bilgileri, her ne kadar başlıklarında “hayalet köy” gibi ifadeler bulunsa da, genellikle köye olumlu yönden yaklaşan ve köyün turizm potansiyelinin değerlendirilmesi yönünde içeriklerden oluşmaktadır. Bu durumun kuşkusuz insanlarda pozitif bir algı oluşturarak bölgeye seyahat isteği oluşturma gücüne sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim köyün geleceği ile ilgili değerlendirmelere bakıldığında da gerek fotoğrafçılık gibi özel hobi alanlarında, gerekse doğa ve tarih turizmi bakımından insanların bölgeyi her geçen gün daha fazla ziyaret etme isteği taşıdığı da görülmektedir. Bu da Lübbey köyünde gerekli restorasyonlar ve çevre düzenlemelerinin yapılması ile çok ciddi bir tarih ve doğa turizmi olma potansiyeli bulunduğunu göstermektedir.

Web sayfaları içerik analizleri sonucu Lübbey köyü ile ilgili olası algılar ise; “Terkedilmiş Türkmen Yörük Köyü, Efelerin / Zeybeklerin Kartal Yuvası, Türkiye’nin hayalet köyü, Zamana

yenik düşen köy, Hayalet köydeki tescilli evler, Kurtarılmayı bekleyen köy ve Satılık köy” olarak belirlenmiştir.

3.4. Video Paylaşımları

Çalışmanın ikinci analiz aşamasını video paylaşım platformlarında yer alan köy ile ilgili 50 adet değişik uzunluktaki videonun incelenmesi oluşturmaktadır. Söz konusu bu videoların 47’si Youtube, 3’ü de Dailymotion isimli video paylaşım platformlarında yer almıştır. Bu videoların içerikleri bakımından sınıflandırılması da Tablo 2’deki gibidir.

Tablo 2. Video Paylaşımları Kategorileri ve Görüntülenme Sayıları

Video kategorisi (*)	Sayı	Görüntülenme
Youtube	47	3.976.800
Dailymotion	3	341
Olumlu (bilgi içerikli) Video	28	130.408
Olumsuz (sansasyon içerikli) Video	22	3.846.151
“Hayalet” ifadesi içeren	8	91.212
“Cin” ifadesi içeren	6	817.258
“Terkedilmiş” ifadesi	3	26.144
“Esrarengiz” ifadesi içeren	1	12.000
“Paranormal” ifadesi içeren	7	2.715.858
“Lanetli” ifadesi içeren	3	808
“Tuhaf” ifadesi	1	420
Bilgi içerikli	20	64.269
TV Haber Programı	3	5.453
Belgesel içerikli	5	18.381
Turizm içerikli	2	6441

(*) Bir ifade birden fazla videoda ve bir video birden fazla kategoride yer alabilmektedir.

Tablo 2’de yer alan video paylaşımlarının genel izlenme (görüntülenme) sayılarına bakıldığında zaman sansasyonel içerik taşıyan ve içinde “hayalet, cin, esrarengiz, paranormal, lanetli ve tuhaf” kelimeleri ya da tanımlarının yer aldığı videoların (22 adet) sayısı olarak olumlu içerikli videolardan (28 adet), az olmasına karşın izlenme ve görüntülenme sayılarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Olumsuz ve sansasyonel içerikli videoların toplam izlenme sayısı 3 milyon 850 bin gibi bir sayıya ulaşmış iken, olumlu ve bilgi içerikli videoların sayısı 130 bin rakamının biraz üzerine çıkabilmiştir. Bu durum bazı fırsatçıların insanların gizemli konulara olan ilgilerini istismar ederek korku içerikli yapay görüntüleri video paylaşım platformlarına koyarak gereksiz bir şekilde köy konusunda olumsuz algı yaratmışlardır. Bu görüntüleri izleyenlere ulaşabilmek gibi bir durum söz konusu olmadığı için bu kişilerde köy hakkında oluşan algıları ölçmek kuşkusuz mümkün olmamaktadır.

Köy hakkında tarihsel, kültürel ve sanatsal (resim sergisi) gibi etkinliklerin içerikte yer aldığı videoların izlenme sayısının son derece düşük olması önemli bir iletişim zayıflığı olarak görülmektedir. Örneğin, köydeki resim (fotoğraf) sergisi etkinliği ile ilgili video paylaşımının sadece 750 kadar izlenme sayısına ulaşabilmiş olması bunun en açık göstergesidir.

Abartılı ve aşırı sansasyonel içerikler bir tarafa bırakılacak olursa, video paylaşımları ile ilgili olarak oluşabilecek algılar; “Terkedilmiş köy, Hayalet köy, Esrarengiz köy, Tuhaf köy, İnsanını bekleyen köy, Terkedilmiş kartal yuvası” olarak sıralanabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye’nin ve özellikle Ege Bölgesi’nin bir turizm hazinesi olabilecek nitelikte ve konumda bulunan Lübbey köyü ile ilgili olarak sanal algıların neler olduğu konusu köy ile ilgili haber ve bilgiler içeren web sayfaları ve video paylaşımlarının içeriklerinin analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Köy hakkında haber ve bilgi içeren Web sayfalar ile video paylaşımlarında en fazla vurgulanan ve her iki kategoride de yer alan başlıca algılar önem sırasına göre; 1) Hayalet Köy, 2)

Terkedilmiş Köy, 3) Türkmen / Yörük Köyü, 4) Efe / Zeybek Sığınağı, 5) Kartal Yuvası, 6) Kur-tarılmayı Bekleyen Köy olarak sıralanmaktadır.

Yukarıda sıralanan algılardan ilki dışında kalan 5 algıdan 3 tanesi (3, 4 ve 5) köy için son derece pozitif imaj yaratan ve köyün çekim gücü oluşturabilecek unsurları olarak kabul edilebilir. 6 Numarada yer alan algı köyün bir çekim gücü oluşturabilmesi için ilgili kişi ve kurumları motive edici bir algı olarak değerlendirilebilir. Köy hakkında en fazla vurgulanan (toplam 22 web sitesi ve video paylaşımı) algı olan “hayalet köy” algısı ya da imajı ise kuşkusuz olumlu bir imaj değildir. Köye terk edilmiş ve insansız olması nedeni ile hiç de hak etmediği şekilde bu sıfat verilmiş olmakla birlikte, dünyada olumsuz imge ve imajları bir turizm çekiciliği olarak kullanan bazı destinasyonların olduğu da bir gerçektir. Lübbey kuşkusuz bir Auchwitz Toplama kampı ya da Cernobil Nükleer felaketi kategorisinde değerlendirilemez, ancak bir zamanlar çocuk çizgi filmi olarak TV’lerde izlediğimiz “sevimli hayalet” gibi bir figür geliştirerek hak etmediği bu sıfat ile alay eden bir sembol de kullanılarak köye ilgi artırılabilir.

Lübbey köyü ile ilgili turizm kapsamındaki öneriler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Köy cami ve meydanı restore edilerek kısa süreli ve gününbirlik gezilerde mola yeri olarak kullanılabilir
- Köy ile ilgili olarak özel bir web sayfası açılarak köy hakkında en doğru bilgiler verilmelidir
- Web sayfasında bölgenin topografik, coğrafi, tarihi ve kültürel bilgileri yer almalıdır
- Sardes – Efes doğa tarih kültür yolu ile tarihsel rota oluşturulmalıdır
- Bölgede doğa yürüyüşçüleri için rotalar belirlenerek yönlendirme levhaları konulmalıdır.
- Aynı önlemler doğa bisikletçileri için de alınabilir ve bisiklet tırmanma rotasına eklenebilir
- Köy evleri aşamalı olarak restore edilerek konuk evi olarak kullanıma açılmalıdır. Bu konuda evlerin sahipleri kredi ile desteklenmelidir
- Bölge insanları turizm ve ev pansiyonculuğu konusunda eğitilmelidir.
- Bölgedeki baraj inşaatı hızla tamamlanarak yol asfaltlanmalıdır.
- Köyde tamamen orijinal bir köy evi devlet tarafından yapılarak yöre insanı özendirilmelidir. Ev içinde mankenler olarak efe, zeybek, köy ailesi, köy faaliyetleri canlandırılabilir.

Çalışmanın konusu olan Lübbey Köyü, barındırdığı kültürel ve mimari özelliklerle gerek kırsal yaşam ve sürdürülebilirlik gerekse turizm çekme potansiyeli bakımından oldukça önemli bir yerleşim birimidir. Uzun yıllar boyunca ilgi gösterilmeyen ve ihmal edilen köyün yakın bir tarihte Kültür ve Turizm Bakanı tarafından ziyaret edilerek yerinde inceleme yapılmış olması, köyün ileride sürdürülebilir turizm ve ekoturizm amaçlı değerlendirilmesi bakımından umut verici bir gelişme olarak görülebilir.

Bu araştırma konuya ilişkin daha önce yapılmış olan ve literatür taramasında yer verilen araştırmalarla karşılaştırıldığında, köyün turizm potansiyelini irdeleme özelliğini ve köye ilişkin algıların irdelenmesi boyutları bakımından ayrılmaktadır. Köye ilişkin önceki çalışmalar daha ziyade mimari ve mekânsal yerleşim boyutları konusunda yapılmıştır. Kültürel miras konusunda yapılan diğer uluslararası çalışmalar ise daha büyük boyutlu antik yerleşimlerin ve kentlerin turizm amaçlı kullanımı konusunda yapılmıştır. Bu nedenle, bu çalışma terk edilmiş tarihsel özellik taşıyan bir köyün turizme kazandırılması boyutu ile diğerlerinden ayrılmakta ve literatürde bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlamıştır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalar için Lübbey köyü ya da benzeri terk edilmiş antik köylerin sadece görsel amaçlı turistik ziyareti değil fonksiyonel amaçlı olarak kullanımı konusunda da araştırmaların yapılması yazarlar tarafından önerilmektedir. Bu çalışmaların, bölge halkının turizme bakış açıları, köy çevresinin daha geniş bir alan olarak eko turizme dönük kullanımı, köyün turizm amaçlı gelişme modellemesi, eski Lidya yolunun canlandırılması ve köyün uluslararası tanıtımı konularında yapılması ile köyün entegre bir turizm rotasına dahil edilmesini de kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2015), Terkedilmiş Yerleşimlerin Geleceği (İzmir-Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Arenzana, F.G. (1981), Adaptive Use of Historic Structures in Spain, S.S. Krawchuck ve S.S. Smith içinde, *Tourism and Heritage Conversation*. (s. 30-32), San Fransisco: PA-TA.
- Ashworth, G.J. ve TURNBRIDGE, J.E. (1990), *The Tourist Historic City.*, London: Bel-haven Press.
- Birinci, S., Kaymaz, Ç.K. ve Camcı, A. (2017), Kültür Turizmi Açısından Harran İlçe Merkezi ve Geleneksel Kubbe Meskenleri (Şanlıurfa), *Electronic Turkish Studies*, 12(3), 93-118.
- Cohen, I.A. ve Sofer. M. (2016), Cultural Heritage and Its Economic Potential in Rural Society: The Case of The Kibbutzim in Israel, *Land Use Policy*. 57, 368–76.
- De Montis, A., Ledda, A., Ganciu, A., Serra, V. ve De Montis, S. (2015), Re-covery of Rural Centres and “Albergo Diffuso”: A Case Study in Sardinia, Italy, *Land Use Policy*, 47, 12-28.
- Du Cros, H., Bauer, T., LO, C. ve RUI, S. (2005), Cultural Heritage Assets in China as Sustainable Tourism Products: Case Studies of the Hutongs and The Huanghua Section of the Great Wall, *Journal of Sustainable Tourism*, 13(2), 171-194.
- Egeligezginer (2019), Türkiye'nin Hayalet Köyü Lübbey, 30 Mart 2019 tarihinde <https://www.egeligezginer.com/turkiyenin-hayalet-koyu-lubbey/> adresinden alındı.
- Eşitti, B. (2017), Ani Harabelerinin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 40, 129-147.
- Glasson, J. (1994), *Oxford: A Heritage City Under Pressure*, *Tourism Management*, 15, 137-144.
- goturkey.com (2020), Gobeklitepe The first temple of the world, 30 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.goturkey.com/destinations/gobeklitepe>. adresinden alındı.
- Groizard, J.L. ve Santana-Gallego, M. (2018), The Destruction of Cultural Heritage and International Tourism: The Case of the Arab Countries, *Journal of Cultural Heritage*, 33(1), 285–292.
- Güler, K. (2016), Türkiye’de Nüfusunu Yitiren Kırsal Yerleşimlerin Korunması İçin Bir Yöntem Önerisi: Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güler, K. ve KAHYA, V. (2019), Developing an Approach for Conservation of Abandoned Rural Settlements in Turkey, *ITU AZ*, 16(1), 97-115.
- Güleryüz, M. (2013), Bir Ütopya Hareketi Olarak Eko-Köyler: Türkiye’deki Örnekler Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Heeley, J. (1989), Heritage and Tourism, S. Hebenion içinde, *Heritage, Tourism and Leisure*. (s. 3-20), Glasgow: The Planning Exchange.
- Hewison, R. (1989), *Heritage: An Interpretation*, D. Uzzel içinde, *Heritage Interpretation: The Natural and Built Environment* (s. 15-24), London: Belhaven.
- Hunter, W.C. (2016), The Social Construction of Tourism Online Destination Image: A Comparative Semiotic Analysis of The Visual Representation of Seoul, *Tourism Management*, 54, 221–229.
- Icomos (2019), 28 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Ulusalbildirgeler&dil=tr> Adresinden alındı

- Kalay, H.A. ve YILDIZ, S. (2017), Akdamar Anıt Müzesi'nin (Kilisesi) Tarihsel Süreçleri ve Kültürel Miras Turizmi Açısından Önemi, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 121-136.
- Köşker, E. (2019), Türkiye'de Terk Edilmiş ve Göç Veren Köy Yerleşimleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Konut Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, 1-14. 30 Mart 2019 tarihinde <http://www.kaem.itu.edu.tr/docs/librariesprovider124/default-document-library/terk-edilmiskoyler.pdf?sfvrsn=0> adresinden alındı.
- Kut, E. ve YÖRÜR, N. (2016), Terk Edilmekte Olan Köyler Üzerine Bir Araştırma: Ödemiş Lübbey Köyü Ege Mimarlık, 36-39. 30 Mart 2019 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/307465443_Terk_Edilmekte_Olan_Koyler_Uzerine_Bir_Arastirma_Odemis_Lubbey_Koyu adresinden alındı.
- Mckercher, B. ve HO, P.S.Y. (2006), Assessing the Tourism Potential of Smaller Cultural and Heritage Attractions, *Journal of Sustainable Tourism*, 14(5), 473-488.
- Mckercher, B., HO, P.S.Y. ve DU CROS, H. (2005), Relationship between Tourism and Cultural Heritage Management: Evidence from Hong Kong, *Tourism Management*, 26(4), 539-548.
- Mitsche, N., Vogt, F., Knox, D., Cooper, I., Lombard, P. ve Ciaffi, D. (2013), Intangibles: Enhancing Access to Cities' Cultural Heritage through Interpretation, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(1), 68-77.
- Nuryanti, W. (1996), Heritage and Postmodern Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23(2), 249-260.
- Poria, Y., Butler, R. ve Airey, D. (2003), The Core of Heritage Tourism, *Annals of Tourism Research*, 30, 238-254.
- S-Cruz, F.G. ve L-Guzman, T. (2017), Culture, Tourism and World Heritage Sites, *Tourism Management Perspectives*, 24, 111-116.
- Sezer, İ. (2017), Kültürel Mirasın Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Taşköprü İlçesi Örneği, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 175-198.
- Sofield T.H.B. ve LI, F.M.S. (1998), Historical Methodology and Sustainability: An 800-Year-Old Festival from China, *Journal of Sustainable Tourism*, 6 (4), 267-292.
- Teng, C., MA, X. ve SHEN, Z. (2006), Study on the Cultural Composing of Tourism Resources and Its Exploitation in Jiangsu Province, *Human Geography*, 21(6), 71-75.
- Timothy, D.J. ve Boy, S.W. (2003), *Heritage Tourism*. Harlow: Pearson Education.
- Tucker, H. ve Carnegie, D. (2014), World Heritage and The Contradictions of Universal Value, *Annals of Tourism Research*, 47, 63-76.
- Vecco, M. (2010), A Definition of Cultural Heritage: From The Tangible to the Intangible, *Journal of Cultural Heritage*, 11, 21-324.
- Wong, C.U.I., McIntosh, A. ve Ryan C. (2013), Buddhism and Tourism: Perceptions of The Monastic Community at Pu-Tuo-Shan, China, *Annals of Tourism Research*, 40, 213-234.
- Yan, C. ve Morrison, A. (2007), The Influence of Visitors' Awareness of World Heritage Listings: A Case Study of Huangshan, Xidi and Hongan in Southern Anhui, China, *Journal of Heritage Tourism*, 2(3), 184-195.
- Yang, C.H., Lin, H.L. ve Han, C.C. (2010), Analysis of International Tourist Arrivals in China: The Role of World Heritage Sites, *Tourism Management*, 31(6), 827-837.
- yolvemacera (2016), Türkiye'nin Hayalet Köyü: Lübbey, 30 Mart 2019 tarihinde <https://yolvemacera.com/turkiyenin-hayalet-koyu-lubbey/> adresinden alındı.

Yu, X. ve Su, H. (2019), Cultural Heritage Elements in Tourism: A Tier Structure from a Tripartite Analytical Framework, Journal of Destination Marketing & Management, 13, 39-50.